

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ยังคงเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองขนาดใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานครซึ่งอัตราการขยายตัวของประชากรสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งจากอัตราการเกิดของประชากรและการย้ายถิ่นจากชนบทมาสู่เมืองหลวง ปัญหาดังกล่าวนอกจากทางรัฐบาลได้เป็นผู้เร่งแก้ปัญหานี้แล้ว ปัจจุบันภาคเอกชนก็นับได้ว่ามีบทบาทอันสำคัญในการช่วยแก้ปัญหาคือความต้องการที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่อาศัยสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางและสูงขึ้นไป

ลักษณะหนึ่งของที่อยู่อาศัยที่ภาคเอกชนได้พัฒนาขึ้น คือ การจัดสร้างที่อยู่อาศัยในรูปของหมู่บ้านจัดสรร โดยธุรกิจการก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรรได้เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๑๐ จากนั้นได้ทวีความสำคัญและขยายตัวตามระยะเวลาที่ผ่านมาจากการศึกษาของกองวิจัยการก่อสร้าง ฝ่ายวิจัยและวางแผนการเคหะแห่งชาติ พบว่าในต้นปี พ.ศ. ๒๕๒๐ มีหมู่บ้านจัดสรรเอกชนในกรุงเทพมหานครทั้งสิ้นถึง ๒๒๔ โครงการ ซึ่งสามารถเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย เมื่อสร้างเต็มโครงการกว่า ๑๒๔,๐๐๐ หน่วย โดยเฉพาะในปี พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๕ หมู่บ้านจัดสรรได้ขยายตัวอย่างมาก กล่าวคือ มีจำนวนอาคารถ้ำสร้างเต็มโครงการถึง ๓๐,๒๔๔ หน่วยในปี ๒๕๑๔ และ ๖๗,๒๕๔ หน่วยในปี ๒๕๑๕^๑

อย่างไรก็ตามแม้ว่าหมู่บ้านจัดสรรจะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาด้านความต้องการที่อยู่อาศัย แต่ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรรก็ยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับการอยู่อาศัย ประการแรกเนื่องจากหมู่บ้านจัดสรรได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงขยายตัวออกไปตามชานเมืองซึ่งยังคงเป็นที่ว่างและที่ดินราคาสูง ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านเหล่านี้มักประสบปัญหาด้านความไม่พร้อมของบริการสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ไม่มีโทรศัพท์ ไม่มีบริการรถประจำทางของรัฐไปถึงตัวหมู่บ้าน ไม่มีน้ำประปา ปัญหาการ

^๑ อ่างไว้โน เนตรนริส นาควิษระ และ สุวัฒน์ สุกใส, ทัศนคติและความพอใจต่อสภาวะแวดล้อมของผู้ที่อาศัยในหมู่บ้านจัดสรร (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๔.

ระบายน้ำ เป็นต้น ประการต่อมาคือ ปัญหาในด้านการดูแลรักษาชุมชนภายหลังการขาย เนื่องจากหมู่บ้านจัดสรรมักได้รับการออกแบบให้เป็นลักษณะของชุมชนย่อยๆ กล่าวคือ ประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน เช่น ร้านค้า โรงเรียนอนุบาล และส่วนสันทนาการ เช่น สนามเด็กเล่น สนามเทนนิส สระว่ายน้ำ และสโมสร เป็นต้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้จำเป็นต้องมีการดูแลและบำรุงรักษาให้อยู่ในสภาพดี แต่ปรากฏว่าภายหลังจากการขายบ้านในหมู่บ้านหมดเรียบร้อยแล้ว ส่วนสาธารณูปโภคมักจะเกิดปัญหา เช่น น้ำบาดาลไม่เพียงพอ หรือในด้านบริการสาธารณะต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น มักขาดการดูแลรักษากลายเป็นที่รกร้างทำให้ไม่มีผู้ใช้ และกลายเป็นสถานที่ที่ขาดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้ในที่สุด

ปัญหาประการแรกทำให้ผู้อยู่อาศัยจำเป็นต้องพึ่งพาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนปัญหาประการที่สองจะเกิดในระยะยาว และมักได้รับการมองข้ามจากผู้อยู่อาศัยในระยะแรก แต่อย่างไรก็ตามผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านหลายแห่งได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และเห็นว่า เป็นหน้าที่ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนที่จะต้องร่วมมือกันในการดูแลส่วนที่เป็นบริการสาธารณะของชุมชน และร่วมกันแก้ปัญหาเมื่อเกิดความเดือดร้อนขึ้น บางหมู่บ้านได้จัดตั้งเป็นชมรมชาวหมู่บ้าน มีกรรมการหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางติดต่อเชื่อมโยงผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้าน ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งกันและกันระหว่างผู้อยู่อาศัย รวมทั้งร่วมกันขจัดปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงว่าผู้อยู่อาศัยได้มีความต้องการและเห็นความสำคัญในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ โดยมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับเพื่อนบ้าน

อย่างไรก็ตามแม้ว่าหมู่บ้านจัดสรรจะได้พัฒนามา เป็นเวลานาน และได้มีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าผู้อยู่อาศัยต้องการที่จะมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับเพื่อนบ้าน เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางด้านของผู้ออกแบบ การคำนึงถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านโดยใช้การออกแบบผังชุมชน เป็นเครื่องมือ ยังเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจน้อยอยู่ ซึ่งอาจเนื่องจากไม่เห็นความสำคัญในด้านการดึงดูดความสนใจของลูกค้านำได้ชัดเจน เหมือนลักษณะอื่นๆ เช่น ความสวยงามของตัวบ้าน เป็นต้น และอาจจะเนื่องจากขาดการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพและอิทธิพลอื่น ที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้นการประยุกต์ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม จึงอยู่ในขอบเขตจำกัด และมีได้มีการกระตุ้นให้ผู้ออกแบบหันมาสนใจเท่าที่ควรแต่อย่างไรก็ตาม

งานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ ที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม เท่าที่พบในขณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยในต่างประเทศซึ่งพบว่าผู้ให้ความสนใจศึกษามากกว่า ๓๐ ปีแล้ว ในสหรัฐอเมริกา ส่วนประเทศที่พัฒนาแล้วในภาคพื้นยุโรปก็มีการศึกษาต่อเนื่องกันมาอย่างกว้างขวาง ตลอดจนถึงประเทศในเอเชียเองโดยเฉพาะประเทศที่มีประชากรแออัด เช่น ฮองกงและสิงคโปร์ ก็มีผู้สนใจศึกษาอิทธิพลดังกล่าวเช่นกัน โดยที่การศึกษาเหล่านี้จะมีลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพสังคมแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศ เป็นที่น่าสังเกตว่าในประเทศไทยมีการค้นคว้าวิจัยในเรื่องดังกล่าวอยู่น้อยมาก การนำผลการศึกษาจากที่อื่นมาประยุกต์โดยตรงอาจไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ประกอบกับการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรรในประเทศไทยเป็นไปอย่างรวดเร็วตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นที่ควรจะมีการศึกษาในอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ และลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในเคหชุมชน เมืองที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย อันจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาในด้านนี้กว้างขวางขึ้น โดยจะเป็นการประเมินผลของสิ่งที่มีรูปแบบได้กระทำไปแล้ว ว่ามีบทบาทต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัยหรือไม่อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบปรับปรุงเคหชุมชนต่อไปในอนาคต

ขอบเขตและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เนื่องจากลักษณะของที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน อยู่ในรูปลักษณะต่างๆ กันมากมาย เช่น แฟลตหมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น การศึกษานี้จึงได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา เฉพาะที่อยู่อาศัยซึ่งอยู่ในรูปของหมู่บ้านจัดสรรเอกชน สำหรับกลุ่มผู้อยู่อาศัยที่มีรายได้ปานกลางขึ้นไป ศึกษาเฉพาะกลุ่มบ้านเดี่ยว ๒ ชั้น และเป็นหมู่บ้านจัดสรรชานเมืองกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผู้เริ่มเข้ามาอยู่อาศัยประมาณ ๑-๕ ปีแล้ว ทั้งนี้เพราะเห็นว่าหมู่บ้านจัดสรรเป็นลักษณะของที่อยู่อาศัย ซึ่งได้พัฒนาโดยเอกชนมาเป็นเวลานานกว่าที่อยู่อาศัยลักษณะอื่นเช่น ทาวน์เฮาส์หรือคอนโดมิเนียม เป็นต้น และหมู่บ้านจัดสรรยังคงมีบทบาทสำคัญในอันที่จะสนองความต้องการด้านที่อยู่อาศัยแม้ในขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางและสูง

ส่วนลักษณะทางกายภาพของเคหชุมชน ได้จำกัดขอบเขตของการศึกษา เฉพาะลักษณะของการจัดระบบถนนภายในบริเวณพักอาศัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการจัดผังบริเวณของเคหชุมชน

การศึกษาลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมในที่นี้ ได้เน้นศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์

ระหว่างผู้อยู่อาศัยในทางที่ดีเท่านั้น เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในลักษณะต่างๆ การหยิบยืมหรือแบ่งปันสิ่งของ ฯลฯ ไม่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในทางลบ เช่น มีการทะเลาะกันระหว่างเพื่อนบ้านหรือไม่มีการมีทัศนคติไม่ดีต่อเพื่อนบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กำหนดบุคคลที่ทำการศึกษา กล่าวคือ สอบถามเฉพาะพ่อบ้านหรือแม่บ้านเท่านั้น ไม่รวมการศึกษาความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลอื่นๆ ในบ้าน เช่นญาติหรือคนใช้ ที่มีต่อเพื่อนบ้าน

โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังนี้

๑. ศึกษาอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพของ เเคหชุมชน ในที่นี้หมายถึง การจัดระบบถนนภายในชุมชน ที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม องค์ประกอบของลักษณะทางกายภาพที่สำคัญที่ทำให้เกิดอิทธิพลดังกล่าว เช่น ลักษณะการออกแบบทางกายภาพที่ทำให้มองเห็นกันได้โดยง่าย ความใกล้ชิด เป็นต้น
๒. ศึกษา เปรียบ เทียบลักษณะทางด้านสังคมของผู้อยู่อาศัยในโครงการ เเคหชุมชนข้างต้น เพื่อหาลักษณะทางสังคมที่แตกต่างกัน และศึกษาอิทธิพลของลักษณะทางสังคม ที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย
๓. ศึกษาอิทธิพลอื่น (ถ้ามี) นอกจากอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพและลักษณะทางสังคม ที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย
๔. เพื่อศึกษา เปรียบ เทียบกระสวนความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationship Pattern) ระหว่างผู้อยู่อาศัยในโครงการ เเคหชุมชนที่มีการออกแบบจัดผังบริเวณแตกต่างกัน
๕. เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบลักษณะทางกายภาพของ เเคหชุมชน เมืองในอนาคต โดยอาศัยการออกแบบกายภาพของ เเคหชุมชน เป็น เครื่องมือ ในการ ปรับปรุงความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยใน เเคหชุมชนนั้นๆ

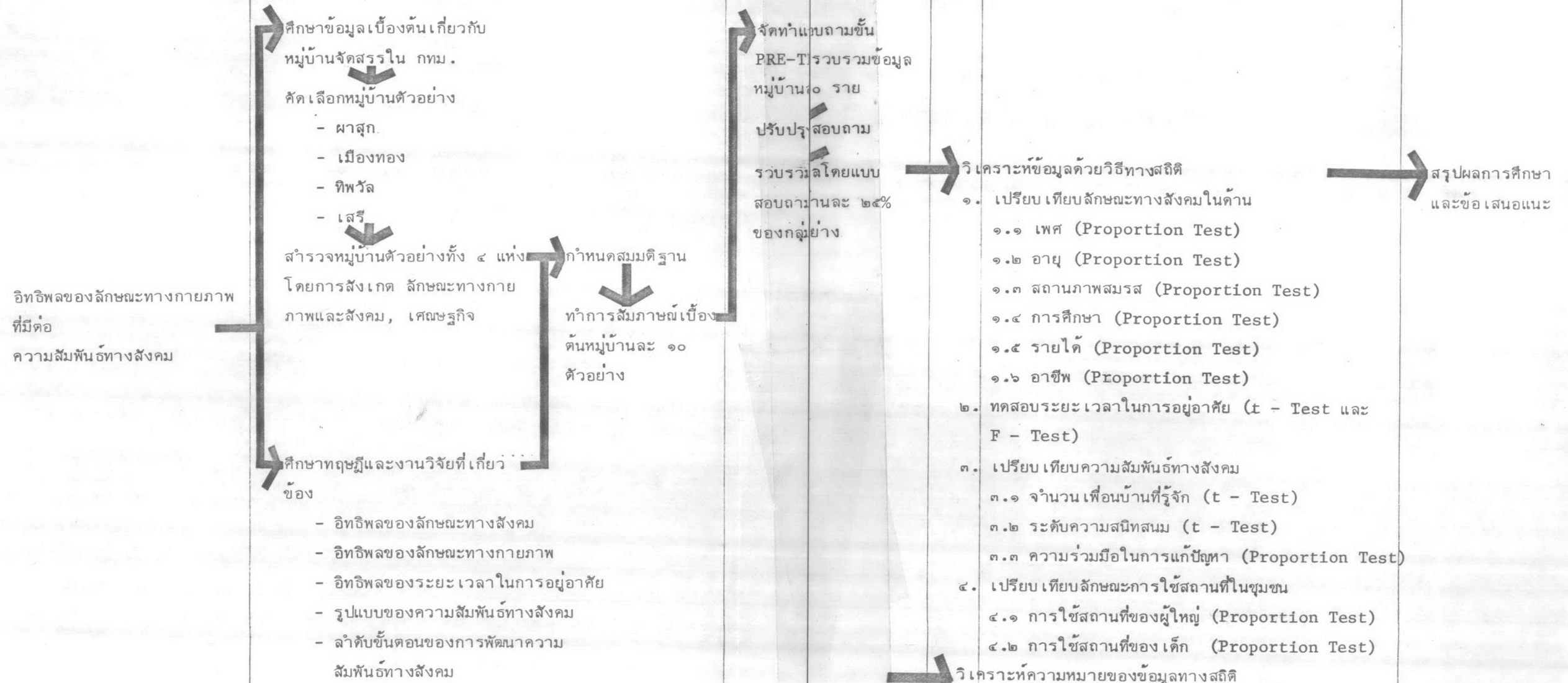
สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานที่สำคัญในการวิจัยครั้งนี้ก็คือ "ลักษณะทางกายภาพของ เเคหชุมชนจะมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย" ในการนี้ได้กำหนดให้ลักษณะการจัดผังบริเวณใน เเคหชุมชน เป็นตัวแปรทางกายภาพ กล่าวคือ การจัดผังบริเวณแบบตาราง เปรียบ เทียบกับการจัดผังบริเวณแบบถนนปลายตัน และได้จำแนกลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมออกเป็นข้อย่อยๆ เพื่อให้การพิสูจน์สมมติฐาน

ชัดเจนขึ้น ได้แก่

- ๑. ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบจะมีจำนวนเพื่อนบ้านที่รู้จักพูดคุยแตกต่างกัน
- ๒. ผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบจะมีจำนวนเพื่อนบ้านที่จำได้ แต่ไม่เคยรู้จักพูดคุยด้วยแตกต่างกัน
- ๓. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบจะแตกต่างกัน ซึ่งได้แก่ การที่มี "ประเภทของกิจกรรมที่ติดต่อระหว่างกัน" เช่น การพูดคุยทักทาย การเยี่ยมเยียน เป็นต้น และ "ความถี่" ของกิจกรรมที่ติดต่อแตกต่างกัน
- ๔. ความร่วมมือระหว่างผู้อยู่อาศัยในการกระทำกิจกรรมร่วมกัน จะมีความแตกต่างกัน ซึ่งครอบคลุมถึงลักษณะการร่วมมือในกิจกรรมทั่วไป การร่วมมือเมื่อเกิดปัญหาในชุมชนและความคิดเห็นที่ผู้อยู่อาศัยมีต่อเพื่อนบ้าน ถ้าหากจะร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหา
- ๕. การใช้สถานที่นอกบ้านภายในบริเวณหมู่บ้าน ของกลุ่มพ่อบ้าน แม่บ้านในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบจะแตกต่างกัน
- ๖. การใช้สถานที่นอกบ้านภายในบริเวณหมู่บ้านของกลุ่มเด็กในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบ จะแตกต่างกัน

แผนภูมิที่ ๑ ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

อิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม

กำหนดหัวข้อ และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

เก็บรวบรวมข้อมูลขั้น
รายย่อย

วิเคราะห์ข้อมูล

สรุปและจัดทำรายงาน

ระเบียบวิธีวิจัย

๑. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

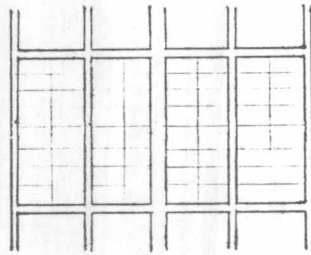
๑.๑ การศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้านจัดสรรต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร เพื่อคัดเลือกหมู่บ้านตัวอย่างสำหรับการวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๑.๑ ศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของหมู่บ้านจัดสรรเอกชน และอายุของโครงการ ซึ่งได้จากเอกสารการสำรวจของกองวิจัยการสร้าง

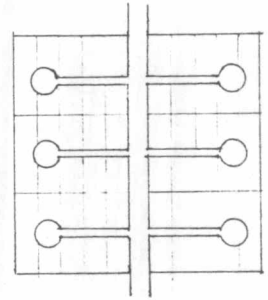
๑.๑.๒ ศึกษาด้านขนาดของเคหชุมชน จำนวนบ้านที่ได้สร้างแล้ว จำนวนบ้านเมื่อเต็มโครงการ และการใช้ที่ดินภายในหมู่บ้าน ซึ่งพบว่า บางหมู่บ้านไม่มีส่วนบริการชุมชน กล่าวคือ มีเฉพาะบ้านอยู่อาศัยอย่างเดียว และบางหมู่บ้านได้จัดส่วนบริการชุมชนไว้นอกเหนือจากบ้านพักอาศัย เช่น สโมสร สระว่ายน้ำ สนามเด็กเล่น เป็นต้น ในการนี้ได้คัดเลือกไว้เฉพาะหมู่บ้านที่มีส่วนบริการชุมชนเท่านั้น

๑.๑.๓ รวบรวมผังบริเวณของหมู่บ้านจัดสรร ที่มีการจัดบริการชุมชนในหมู่บ้านด้วยมาประมาณ ๗ แห่ง อันได้แก่ หมู่บ้านเสนานิเวศน์ , พฤษชาติ, เมืองทอง ๒ โครงการ ๑, เมืองทอง ๒ โครงการ ๒, เสรี, ผาสุก และทิพวัล โดยการรวบรวมผังบริเวณดังกล่าว จากสำนักงานของหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่ง

๑.๑.๔ วิเคราะห์ผังบริเวณของหมู่บ้านจัดสรรแต่ละแห่ง ในหัวข้อ ๑.๑.๓ ซึ่งพบว่าสามารถแบ่งลักษณะการจัดผังบริเวณได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ กล่าวคือ การจัดผังบริเวณเป็นรูปตาราง (Grid System) และการจัดผังบริเวณแบบถนนปลายตัน (Cul-de-sac)

ผังบริเวณรูปตาราง
รูปที่ ๑

ผังบริเวณแบบ Cul-de-sac
รูปที่ ๒

และได้เลือกหมู่บ้านซึ่งมีการจัดผังบริเวณดังกล่าวแบบละ ๒ หมู่บ้าน
คือ หมู่บ้าน เมืองทอง ๒ โครงการ ๒ กับหมู่บ้านผาสุก ซึ่งมีการจัด
ผังเป็นรูปตารางและหมู่บ้านเสรี ๒ - เสรี ๖ กับหมู่บ้านทิพวัล ซึ่ง
จัดผังเป็นแบบถนนปลายตัน

- ๑.๒ ทำการสำรวจที่หมู่บ้านทั้ง ๔ แห่ง เพื่อเปรียบเทียบความถูกต้องตรงกันของ
ลักษณะการจัดผังบริเวณในแผนผังกับที่ได้สร้างจริง พร้อมทั้งรวบรวมข้อมูล
โดยการสังเกตลักษณะทางกายภาพอื่นๆ ในเคหชุมชน เช่น ประเภทบ้าน
(เดี่ยว, แผลด, ชั้นเดี่ยว ฯลฯ) ขนาดที่ดิน ความหนาแน่น บ้านที่ได้สร้างเสร็จ
มีผู้เข้าอยู่แล้วหรือไม่ ผู้อยู่อาศัยย้ายเข้าอยู่นานเท่าไร บ้านที่กำลังก่อสร้าง
ที่ว่าง ฯลฯ รวมทั้งลักษณะทางสังคมบางประการที่สามารถรวบรวมได้จากการ
สังเกต เช่น ระดับรายได้โดยทั่วไปของผู้อยู่อาศัย การใช้สถานที่ของผู้อยู่
อาศัยภายในเคหชุมชน เช่น การออกไปเล่นนอกบ้านของเด็ก ฯลฯ เป็นต้น
- ๑.๓ ทำการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการรวบรวมจากเอกสาร
ต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางวางแผนงานวิจัยและเตรียมการสัมภาษณ์เบื้องต้น
ต่อไป
- ๑.๔ ทำการสัมภาษณ์เบื้องต้น เพื่อ
- ก. เตรียมจัดทำแบบสอบถามดังจะกล่าวต่อไปในหัวข้อ ๒.๑
 - ข. หาข้อมูลทั่วไปด้านลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย
 - ค. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยในเรื่องที่เกี่ยวกับเพื่อนบ้าน สาเหตุ
สนับสนุนและอุปสรรคที่มีต่อการรู้จักกับเพื่อนบ้าน

การสัมภาษณ์ดังกล่าว เป็นลักษณะการสัมภาษณ์แบบเปิด ผู้ให้สัมภาษณ์นี้จะ เป็นพ่อบ้านหรือแม่บ้านเท่านั้น การสัมภาษณ์ได้ปฏิบัติที่หมู่บ้านทั้ง ๔ แห่งๆ ละ ๑๐ ราย โดยเลือกสัมภาษณ์เฉพาะในวันเสาร์และอาทิตย์เท่านั้น

๒. การเก็บข้อมูลชั้นรายละเอียด

๒.๑ การจัดทำแบบสอบถามขั้นทดลองใช้ (Pre-test) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ตามข้อ ๑.๔ มาวิเคราะห์ และนำมาสร้างแบบสอบถาม ครอบคลุม เนื้อหาที่ต้องการศึกษาด้านลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัย ความสัมพันธ์ทาง สังคมและอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม นำแบบ สอบถามดังกล่าวไปทดลองใช้ในหมู่บ้านทั้ง ๔ แห่งๆ ละ ๑๐ ราย จากนั้นนำ ข้อมูลที่รวบรวมได้ มาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสมขึ้นในด้านการสื่อ ความเข้าใจ นำปัญหาและอุปสรรคจากการทดลองใช้แบบสอบถามมาพิจารณา เพื่อการวางแผนแจกและรวบรวมแบบสอบถามจริงในคราวต่อไป

๒.๒ กำหนดบริเวณที่จะทำการศึกษา โดยกำหนดบริเวณที่จะแจกแบบสอบถาม เฉพาะ บริเวณกลุ่มบ้านพักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยว มีขนาดที่ดินตั้งแต่ ๖๐-๑๐๐ ตาราง วา และมีระยะเวลาการอยู่อาศัยอย่างน้อย ๑ ปี ในหมู่บ้านทั้ง ๔ แห่ง

๒.๓ ทำการแจกแบบสอบถาม โดยการแจกแบบสอบถามในทุกๆ ซอยของบริเวณที่จะ ทำการศึกษา เลือกตัวอย่างเป็นจำนวนร้อยละ ๒๕ ของบ้านทั้งหมดในซอย กวกรเลือกใช้วิธีสุ่มโดยการจับสลาก และกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ พ่อบ้านหรือแม่บ้าน คนใดคนหนึ่ง การแจกแบบสอบถามทุกๆ ครั้งกระทำเฉพาะ ในวันอาทิตย์เพียงวันเดียว ทั้งนี้เพราะการแจกแบบสอบถามในวันธรรมดา หัวหน้าครอบครัวส่วนมากออกไปทำงานนอกบ้าน ดังนั้นข้อมูลทางสังคมที่รวบรวม ได้จะเป็นข้อมูลของแม่บ้านเป็นส่วนใหญ่ หรือไม่ก็เป็นข้อมูลของพ่อบ้านสูง อายุที่ไม่ได้ออกไปทำงาน ในขณะที่การแจกแบบสอบถามในวันเสาร์อาจจะทำ ให้ได้ข้อมูลจากผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพรับราชการเป็นส่วนใหญ่ เพราะผู้อยู่อาศัยที่มีอาชีพทำงานเอกชน มักจะทำงานในวันเสาร์ด้วย ซึ่งอาจจะมีผลต่อข้อมูล ทางสังคม เรื่องอาชีพ ดังนั้นช่วงเวลาการแจกแบบสอบถามในวันอาทิตย์จึงเป็น

ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุด เพราะถือว่าผู้อยู่อาศัยที่มีลักษณะทางสังคมแตกต่างกัน จะมีโอกาสถูกเลือกให้ตอบแบบสอบถามได้ใกล้เคียงกันหมด เช่นเดียว กันหมดทั้ง ๔ หมู่บ้าน

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในข้อ ๒.๓ โดยวิธีการทางสถิติ ค่าทางสถิติบางค่า เช่น มัชฌิมเลขคณิต (\bar{X}), ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D._n$ และ $S.D._{n-1}$) ใช้วิธีคำนวณจากเครื่องคิดเลขโดยตรง ส่วนค่าทางสถิติอื่นที่ใช้ โดยวิธีคำนวณจากสูตร อันได้แก่

- ก. t - Test ใช้วัดความแตกต่างของมัชฌิมเลขคณิตของตัวอย่าง ๒ กลุ่ม เช่น วัดความแตกต่างของมัชฌิมเลขคณิต ของจำนวนเพื่อนบ้านที่ผู้อยู่ในหมู่บ้านทั้ง ๒ แบบรู้จักพูดคุยด้วย สูตรที่ใช้คือ

$$t = \frac{M_a - M_b}{S.E. \cdot \sqrt{M_a - M_b}}$$

$$M_a = \text{มัชฌิมเลขคณิตของกลุ่ม a}$$

$$M_b = \text{มัชฌิมเลขคณิตของกลุ่ม b}$$

$$S.E. \cdot \sqrt{M_a - M_b} = \text{ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของตัวกลางทั้งสอง}$$

(Standard Error)

- ข. การวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) ใช้วัดความแตกต่างของมัชฌิมเลขคณิตของตัวอย่างตั้งแต่ ๒ กลุ่มขึ้นไป เช่น วัดความแตกต่างของจำนวนเพื่อนบ้านที่อยู่อาศัย ที่มีช่วงเวลการอยู่อาศัยต่างๆ รู้จักพูดคุยด้วย สูตรที่ใช้คือ

$$F = \frac{V_b}{V_w}$$

$$V_b = \text{ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม}$$

$$V_w = \text{ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม}$$

ค. Proportion Test ใช้วัดความแตกต่างของอัตราส่วนระหว่างตัวอย่าง ๒ กลุ่ม ส่วนใหญ่ได้ใช้ในการเปรียบเทียบลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ของผู้อาศัยในหมู่บ้าน ๒ แบบ และข้อมูลด้านอื่นๆ ที่อยู่ในรูปอัตราส่วน สูตรที่ใช้ในการคำนวณ คือ

$$Z = \frac{\hat{p}_1 - \hat{p}_2}{\sqrt{\hat{p}\hat{q}\{(1/n_1) + (1/n_2)\}}}$$

\hat{p}_1 และ \hat{p}_2 = อัตราส่วนของสิ่งที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในประชากรกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

$$\hat{p} = \frac{x_1 + x_2}{n_1 + n_2}$$

x_1 และ x_2 = จำนวนดิบของสิ่งที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดในประชากรกลุ่มที่ ๑ และ ๒ ตามลำดับ

$$\hat{q} = 1 - \hat{p}$$

n_1 และ n_2 = จำนวนตัวอย่างที่สุ่มจากประชากรกลุ่มที่ ๑ และกลุ่มที่ ๒ ตามลำดับ

ค่าทางสถิติต่างๆ ที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานกล่าวคือ ค่า t , ค่า F และค่า Z ตามสูตรข้างต้นได้กำหนดค่าความเชื่อมั่นในการทดสอบร้อยละ ๔๕ ทั้งสิ้น สำหรับค่า t และ Z ใช้ค่าจากการทดสอบแบบสองหาง (Two-Tailed Tests)

ข้อจำกัดของการวิจัย

เนื่องจากการศึกษานี้ต้องการพิสูจน์สมมติฐานว่า ลักษณะทางกายภาพของเคหชุมชน ซึ่งในที่นี้คือการจัดผังบริเวณที่มีระบบถนนแตกต่างกัน ๒ แบบ จะมีผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในเคหชุมชนแตกต่างกันหรือไม่ จึงจำเป็นที่จะต้องควบคุมตัวแปรอื่นๆ เช่น ตัวแปรทางด้านสังคม ลักษณะทางกายภาพอย่างอื่น และอายุของชุมชนให้คงที่ ดังนั้นข้อจำกัดของการวิจัยนี้จึงอยู่ที่ไม่สามารถจะหาหมู่บ้านที่มีลักษณะทางกายภาพในหมู่บ้านที่วางผังทั้ง ๒ แบบให้เหมือนกันทุกประการได้ เช่น ความยาวของซอยหรือถนน สภาพรั้ว การใช้ที่ดิน ประเภทบ้าน ขนาดของบ้าน เป็นต้น โดยนัยเดียวกันผู้วิจัยก็ไม่สามารถเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านที่วางผังทั้ง ๒ แบบ ให้มีลักษณะทางสังคมเหมือนกันทุกประการได้ หรือแม้กระทั่งจะเป็นลักษณะทางสังคมของผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านเดียวกัน และวางผังหมู่บ้านเหมือนกันก็ตาม

ในการวิจัยนี้การประยุกต์ด้านสถิติ จึงได้มีบทบาทในการตัดสินใจว่า กลุ่มตัวอย่างใดๆ มีความ "คล้ายคลึง" กันมากพอที่จะยอมรับได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การศึกษาในเรื่องอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ ที่มีต่อความสัมพันธ์ทางสังคม แม้จะเป็นเรื่องที่ได้มีการศึกษาอย่างกว้างขวางในต่างประเทศ แต่สำหรับในประเทศไทยยังมีอยู่เป็นจำนวนน้อย การศึกษานี้มุ่งที่จะศึกษาหาข้อยืนยันเกี่ยวกับอิทธิพลของลักษณะทางกายภาพ ที่อาจมีต่อความสัมพันธ์ทางสังคมว่ามีอยู่จริงหรือไม่ ทำให้ทราบว่าลักษณะทางกายภาพแบบใดที่สามารถมีส่วนสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมได้โดยง่าย เป็นการประเมินผลของโครงการหมู่บ้านจัดสรรที่ได้จัดสร้างไปแล้ว ผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้ออกแบบทางกายภาพ ตระหนักถึงความสำคัญของการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพ และสามารถใช้อำนาจจากการศึกษานี้เป็นแนวทางการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพของเคหชุมชนแห่งใหม่ โดยให้ลักษณะทางกายภาพเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัย

นอกจากนี้การศึกษานี้ยังบอกให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและ เศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย รูปแบบของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย และการใช้สถานที่นอกบ้านภายในเคหชุมชนซึ่งผู้อยู่อาศัยทั้งเด็กและผู้ใหญ่ มักจะไปใช้บ่อยที่สุดเมื่อมีเวลาว่าง สิ่งเหล่านี้จะสามารถใช้เป็นข้อมูล

เพื่อประกอบการออกแบบเคหชุมชน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้อยู่อาศัย ลักษณะการใช้สถานที่ของผู้อยู่อาศัย และสามารถส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนได้ด้วย